

mgr Tomasz Wałek

Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie

GLOBALIZACJA JAKO GŁÓWNE ZAGROŻENIE BEZPIECZEŃSTWA W XXI WIEKU

Wstęp

Pojęcie bezpieczeństwa pomimo różnych określeń stanowi jedną z najważniejszych wartości, uznawaną nie tylko poprzez pojedyncze jednostki, ale i również organizacje jak i całe narody. To właśnie potrzeba bezpieczeństwa odczuwana przez człowieka jest świadomym dążeniem do jego zaspokojenia. Coraz częściej pojawiają się pytania: jak tworzyć podstawy bezpieczeństwa w różnych wymiarach życia? Coraz częściej również można zauważyć wzrost poziomu ryzyka i szybkości przemieszczania się jego źródeł, społeczeństwo ma coraz większą świadomość wzrostu zagrożeń i ich wpływu na poziom bezpieczeństwa, niezależnie od wielkości obszaru: zaczynając od skali lokalnej a na globalnej kończąc.

W wyniku zachodzących procesów w otoczeniu, koniecznym wydaje się podjęcie rozważań i analiz dotyczących zagrożeń towarzyszącym nam w dniu codziennym w wymiarze osobowym jak i społecznym. Transformacje do jakich doszło po roku 1989 spowodowały, iż nieustannie zmieniają się uwarunkowania bezpieczeństwa państw europejskich w skali międzynarodowej. Wpływ na obecny stan i zmiany poziomu bezpieczeństwa globalnego mają różnorodne czynniki i zagrożenia, na które bardzo często nie mamy bezpośredniego wpływu.

Jednym z najistotniejszych czynników – prowadzących do napięć oraz konfliktów zarówno wewnętrznych jak i międzypaństwowych jest nacjonalizm. Ilościowy i jakościowy rozwój tego zjawiska nastąpił w procesie załamywania się systemu politycznego: socjalizmu w krajach Europy Środkowej i Wschodniej oraz rozpadu bloku radzieckiego. Innym, również istotnym czynnikiem związanym z spadkiem tempa wyścigu zbrojeń oraz zanikiem konfrontacji między Wschodem i Zachodem, ewolucją doktryn wojskowych w kierunku defensywnym oraz realizacją porozumień rozbrojeniowych będzie utrzymujący się handel bronią i możliwość proliferacji broni masowej zagłady. Trudno też nie zauważyć rosnącej międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, w tym

przemyt narkotyków i terroryzm polityczny. Możemy być pewni, iż według statystyk międzynarodowa przestępczość zorganizowana będzie cały czas stale się rozwijać i stwarzać coraz bardziej realne zagrożenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego. Narastającym od wielu dziesięcioleci zagrożeniem jest również pogarszający się stan środowiska naturalnego człowieka. Szybki wzrost i przenikanie przez granice państw skażeń różnych ekosystemów oraz wyczerpywanie się zasobów surowców nieodnawialnych, negatywnie wpływa na jakość życia ludzi, będąc tym samym potencjalnym zagrożeniem dla biologicznego przeżycia mieszkańców, zwłaszcza obszarów najbardziej ekologicznie zdegradowanych. Niestabilna sytuacja ekologiczna danego państwa może również rodzić spory i napięcia wewnątrz kraju a także zwiększać wrażliwość i lęk społeczeństwa na innej natury zagrożenia dla ich poczucia bezpieczeństwa.

Wyżej przytoczone czynniki uważane są za S. Kozieja (2003, s. 55), jako główne zagrożenia dla bezpieczeństwa międzynarodowego w XXI wieku. Zarówno te wymieniane przez S. Kozieja jak i inne zagrożenia – nieprzebadane i scharakteryzowane w odpowiednim czasie mogą zyskać na wartości i stać się zagrożeniami, z którymi ludzkość może sobie nie poradzić a stabilność poziomu bezpieczeństwa międzynarodowego będzie zagrożona.

1. Bezpieczeństwo

Rozważania nad istotą bezpieczeństwa trzeba zacząć od wyjaśnienia pojęcia: czym jest bezpieczeństwo. Termin ten należy współcześnie do pojęć polisemantycznych, jest on szeroko definiowany oraz pojmowany. W praktycznej działalności podmiotów bezpieczeństwa, funkcjonuje z przymiotnikiem: określającym, kogo personalnie lub jakiego obszaru podmiotowo lub przedmiotowo dotyczy. Według A. Wawrzusiszyna (2002, str. 50-58), „bezpieczeństwo jest jednocześnie stanem i procesem. Mówiąc o stanie, autor ma na myśli: jego wymiar, skalę trwałości, zasięg terytorialny, itp. Natomiast proces to nieustanne kształtowanie i umacnianie bezpieczeństwa: określające zarazem jego dynamikę,- o której najlepiej świadczy stale rosnący jego zakres podmiotowy, przedmiotowy i przestrzenny”.

Pojęcie bezpieczeństwa według E. Jarmocha i A. Świdorskiego (2009, s. 5-6), jest rozumiane w różnych kontekstach – „związane jest to z wykorzystywaniem pojęcia bezpieczeństwa przez coraz większą ilość nauk współczesnych, i ich dyscyplin”. Często bezpieczeństwo, rozumiane jest w znaczeniu wielu różnic gatunkowych, a jego zakres

systematycznie jest poszerzany w wyniku rozwoju cywilizacyjnego, o coraz to szerzej rozumiane wyzwania oraz zagrożenia wraz ze środkami i sposobami ich eliminowania.

Według J. Stefanowicza (1994, s. 18), „czasy współczesne, przynosząc równoległe do postępu cywilizacyjnego rosnącą gamę zagrożeń: zmieniły zakres postrzegania i rozumowania pojęcia bezpieczeństwa. W przeszłości bezpieczeństwo – rozumiane było *stricte* militarne, dziś rozszerzyło się na inne aspekty niewojskowe: polityczne, ekonomiczne, ekologiczne”. Podobny pogląd prezentuje m.in. J. Kukula (1994, s.40-41), uważając, iż „współczesna koncepcja bezpieczeństwa obejmuje – jak powszechnie przyjęto – znacznie szerszy wymiar niż w przeszłości”.

Dawne pojęcie bezpieczeństwa obejmowało w zasadzie polityczne i militarne aspekty, obecnie natomiast obejmuje również ekonomiczne zależności i współzależności, kwestie zasobów surowcowych, ekologię, demografię, sprawy społeczne i humanitarne, zagadnienia związane z zachowaniem narodowej tożsamości i zapewnieniem właściwego udziału w rozwoju cywilizacyjnym współczesnego świata. Istotę bezpieczeństwa należy postrzegać również w związku z bezpośrednim zagrożeniem, za które odpowiada zarówno stan psychiczny lub świadomościowy związany z postrzeganiem oraz oceną różnorodnych zjawisk. Wraz z większą liczbą podmiotów, które mogą dotyczyć bezpieczeństwa – jest ono coraz bardziej różnorodne i trudniejsze do przewidzenia.

Pierwotnym znaczeniem etymologicznym jest określenie bezpieczeństwa, jako stanu: *niezagrożenia, spokoju, pewności; lub też stanu poczucia pewności, wolności od zagrożeń; strachu lub ataku*. Ponieważ stan bezpieczeństwa jest niemierzalny, stąd jak określa J. Kaczmarek (2008, s.136), też „zasadniczą kwestią w zapewnieniu bezpieczeństwa jest jego postrzeganie przez społeczeństwo i władze państwa. Bezpieczeństwo to nie tylko stan, ale również i proces polegający na ciągłej działalności jednostek, organizacji czy też narodów międzynarodowych w dążeniu do pożądanego stanu bezpieczeństwa”. Bezpieczeństwo, zatem jest równocześnie stanem i procesem.

Co istotne, jak zaznacza J. Dworzecki (2011, s. 48), „bezpieczeństwo jest stanem dającym poczucie pewności i gwarancje jego zachowania oraz szanse na doskonalenie”. Składnikami bezpieczeństwa są „gwarancja nienaruszalnego przetrwania danego podmiotu oraz swoboda jego rozwoju”. W potocznym ujęciu, bezpieczeństwo ogranicza się do zapewnienia przetrwania, co jest ułomnym, tzw. negatywnym rozumieniem bezpieczeństwa. Natomiast pozytywne rozumienie bezpieczeństwa stanowi zespolenie obydwóch składników: to jest zapewnienia przetrwania oraz swobody rozwoju danego podmiotu. Korzeniowski (2012, str.76), uważa, że: „bezpieczeństwo jest to stan obiektywny polegający na braku zagrożenia, odczuwany subiektywnie przez jednostki lub grupy,

jako przedmiot badań ma charakter multilateralny (wielostronny, wielowymiarowy) i jest czymś więcej, niż sumą zagrożeń”.

L. Korzeniowski wyjaśnia, że stan, to inaczej: sytuacja, stopień czegoś, poziom sprawności w danej chwili, wielkość czegoś. Co ważne tworząc system bezpieczeństwa należy również pamiętać o prawidłowej polityce bezpieczeństwa informacji, jak słusznie wskazał L. Kister (2009), jest to „zbiór praw, regul praktycznych doświadczeń regulujących sposób zarządzania, ochrony i dystrybucji zasobów informacyjnych wewnątrz organizacji, odnoszących się całościowo do problemu ich zabezpieczenia, zarówno przetwarzanych w systemach informacyjnych tradycyjnie jak i przetwarzanych w systemach”. Podmiotem bezpieczeństwa są zatem zarówno pojedynczy ludzie, różne grupy społeczne, narody, społeczności międzynarodowe czy wreszcie cała ludzkość.

2. Zagrożenia ogólne bezpieczeństwa w XXI wieku

W XXI wieku – na całym świecie nieustannie pojawiają się nowe zagrożenia związane z organizacją i funkcjonowaniem publicznej przestrzeni ludzkiego świata. Można zaliczyć do nich wszelkie lęki towarzyszące działaniu sfery socjalnej, czy też zagrożenia wynikające z rozwoju cywilizacji technicznej. Ponadto początek XXI wieku obfituje w wyraźną ewolucję zagrożeń, wśród których najbardziej niebezpieczna dla ludzkości stają się zagrożenia: klęskami żywiołowymi i atakami terrorystycznymi. Zagrożają one bezpośrednio społeczeństwu, wpływając na funkcjonowanie ludzi, państw i instytucji, zwłaszcza gospodarczych i społecznych. W miarę narastania rzeczywistych zagrożeń w niestabilnym świecie można zaobserwować coraz większą determinację w poszukiwaniu pożądanego stanu bezpieczeństwa.

Istnienie ludzkości nie było dotąd aż tak zagrożone, a procesy, które przebiegały, były naturalne i niewymagające dodatkowej ingerencji z zewnątrz. Zagrożenia ogólne występujące w XXI wieku możemy sklasyfikować jako różnorodne procesy, zjawiska oraz występujące nagle, trudne do przewidzenia wcześniej zdarzenia. Zagrożeniami globalnymi dla bezpieczeństwa międzynarodowego są procesy związane z internacjonalizacją, instytucjonalizacją, jak i różnorodnymi oddziaływaniami oraz współzależnościami międzynarodowymi.

Do najgroźniejszych zdarzeń i zjawisk zagrażającymi bezpieczeństwu możemy zaliczyć zjawisko: nędzy, głodu, bezrobocia, frustracji, terroryzmu, przestępczości i innych. Jak uznaje R. Kulczycki (2004, s. 128), „bezpieczeństwo państwa jest kształtowane za-

sadniczo przez jego struktury i zależy przede wszystkim od wizji przyszłości oraz działań, które towarzyszą dążeniom do zapewnienia bytu i rozwoju, na tym tle zaś – od umiejętności oceny uwarunkowań określających bezpieczeństwo zewnętrzne i wewnętrzne państwa w postaci: głównych trendów bezpieczeństwa międzynarodowego oraz procesów globalnych; zjawisk i procesów zachodzących w obszarze bezpieczeństwa regionalnego; składowych polityki aktorów państwowych, ich interesów narodowych, racji stanu, jak i podmiotów pozapaństwowych; założeń polityki zagranicznej i wewnętrznej państwa, łącznie z przewidywanymi instrumentami politycznymi; oraz planowanych reakcji na zmiany ładów międzynarodowego, stanu bezpieczeństwa globalnego, regionalnego, subregionalnego”.

3. Globalizacja jako zagrożenie w XXI wieku

Żyjąc w XXI wieku jesteśmy świadkami głębokich przemian zarówno politycznych, społecznych, technologicznych, itd. Zmiany zachodzące we współczesnym świecie, globalizacja procesów i zjawisk gospodarczych pociągają za sobą także globalizację bezpieczeństwa. Pojawienie się nowych, nieznanych dotąd zagrożeń, jak np. zatarcie granic pomiędzy sferą militarną i pozamilitarną wymusza opracowanie nowego katalogu zagrożeń dla bezpieczeństwa. Obecnie widać rosnącą współzależność pomiędzy poszczególnymi sektorami gospodarki, życiem społecznym, a zaawansowanymi technologiami, sprawnym funkcjonowaniem systemów: energetycznych, transportowych i teleinformatycznych. Wszystko to decyduje o zmieniającym się charakterze zagrożeń.

Obecnie zaobserwować można również wzrost zagrożenia kryzysami o charakterze lokalnym, które mogą być spowodowane przez masowe zjawiska, takie jak: klęski żywiołowe, katastrofy ekologiczne oraz terroryzm. Zachodzące zmiany na różnych płaszczyznach nie pozostają bez wpływu na przyszłe działania państwa i ich bezpieczeństwo. Kształtujące współczesną rzeczywistość społeczną procesy globalizacji określające nasze postrzeganie świata, idee postmodernistyczne oraz determinujące naszą przyszłość tendencje – składają się na uwarunkowania, w których jednostki, grupy społeczne, narody, państwa dostrzegają zagrożenia dla swego bytu i rozwoju w nadchodzącym stuleciu oraz w kolejnych wiekach. Tym samym wpływają one na kształt i charakter tendencji określających zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa w XXI wieku.

Globalizacja – która powstała w wyniku zniesienia wszelkich barier i ograniczeń geograficznych i mentalnych niesie ze sobą nie tylko różnorodne szanse, ale również zagrożenia – objawiające się możliwością utraty podmiotowości przez dany kraj. Zagrożenia

wynikające z globalizacji dotyczą struktur współczesnego świata zarówno w sferze politycznej, militarnej jak i ekonomicznej kulturowej czy społecznej. Wśród problemów związanych z bezpieczeństwem globalnym – warto nadmienić te – które są potencjalnymi zagrożeniami na skalę międzynarodową tj.: katastrofy ekologiczne, głód i niedożywienie, choroby epidemiczne, zadłużenie państw, niekontrolowany przyrost ludności, dysproporcje rozwojowe, deficyt zasobów surowcowo-energetycznych, nieodpowiednie zagospodarowanie wód, powierzchni czy też przestrzeni kosmicznej.

Warto również pamiętać o zagrożeniach związanych z postępującym podziałem cywilizacyjnym między obszarami położonymi na północy i południu globu, skażeniem środowiska naturalnego oraz jego degradacją, migracją ludności, wzmocnieniem przestępczości zorganizowanej.

Na tym tle pojawiają się także kwestie związane ze zjawiskiem terroryzmu. Istota tych wszystkich zagadnień zasadniczo wynika z patologii współczesnego świata: nędzy, głodu, epidemii, bezrobocia, ignorancji. Wspomniane plagi wywołują, bowiem w milionach ludzi poczucie upokorzenia, odarcia ich z godności. Beznadziejność i brak poczucia bezpieczeństwa to przyczyny frustracji, fanatyzmu, terroru. Stan ten wynika z faktu, że wraz z rozpadem bipolarnego podziału świata i przeobrażeniami w stosunkach międzynarodowych, relatywna stabilność uległa zachwianiu. Gwałtowne przejście państw w ostatniej dekadzie dwudziestego wieku od geopolityki do geoekonomiki zakreśliło nowe ramy konfliktów społecznych, w tym m.in. terroryzmu międzynarodowego. Dlatego też, według R. Zięby (2004, s. 34), istotnego znaczenia nabiera współpraca międzynarodowa Polski, która może, a wręcz powinna przewyciężyć podziały oraz zapobiec powstawaniu nowych, jednocześnie eliminując dotychczasowe źródła i przyczyny możliwych konfliktów i wojen, które mogą doprowadzić do zagłady całych społeczności i obszarów”.

Równie istotne pod względem zagrożeń XXI wieku są konflikty dotyczące sfer: ideologicznej, społecznej, cywilizacyjnej, uwarunkowane religią, pochodzeniem rasowym, przynależnością do określonej grupy społecznej, a także niebezpieczne mogą być konflikty pomiędzy wysoko rozwiniętymi i bogatymi krajami a słabo rozwiniętymi i nieco uboższymi krajami (tzw. konflikt zachód–wschód Europy). Należy pamiętać, iż w przypadku zagrożeń globalnych, bardzo często zdolność państwa do przeciwstawienia się zagrożeniom wynika z jego gotowości do współpracy z pozostałymi uczestnikami stosunków międzynarodowych, jak również od spójności polityki wewnętrznej i zewnętrznej. Współcześnie jest to największe wyzwanie, które określa kształt systemu

bezpieczeństwa państwa w XXI wieku. Niedostrzeżenie lub wręcz ignorowanie zagrożeń pogłębi ich skalę, a być może jednocześnie wygeneruje kolejne, dotychczas nieznanne.

Według C. Bocheńskiego (2003, s. 79-85), jednym z najważniejszych i najtrudniejszych do rozwiązania problemów XXI wieku jest zagospodarowanie produktów odpadowych, powstałych w procesie produkcji, eksploatacji i likwidacji różnego rodzaju wyrobów. Nadchodzący wiek to dalszy rozwój cywilizacji, której towarzyszyć będzie ciągle wzrost produkcji dóbr konsumpcyjnych. Zwiększy się produkcja pojazdów i maszyn, komputerów, telewizorów, sprzętu gospodarstwa domowego i wielu innych urządzeń technicznych. Rozwinie się budownictwo oraz infrastruktura komunikacyjna w postaci dróg, autostrad, linii kolejowych i obiektów im towarzyszących. Nastąpi ciągle wzrost zapotrzebowania na surowce i energię. Konieczne będzie sięganie do surowców położonych coraz głębiej i trudno dostępnych. Coraz kosztowniejsze będzie wydobywanie rudy żelaza, ropy naftowej, węgla kamiennego i innych surowców kopalnych. Doprowadzi to do zwiększonej degradacji naszego otoczenia i katastrof ekologicznych. Na powierzchni ziemi jak i pod jej powierzchnią widoczne są już teraz coraz większe szkody, jakie czyni wydobywanie surowców za wszelką cenę. Coraz większe obszary ziemi wymagają rekultywacji.

W związku z świadomości istniejących zagrożeń, które są jak najbardziej realnymi zagrożeniami – istotną sprawą jest, by dla zapewnienia bezpieczeństwa międzynarodowego państwa w XXI wieku zapewnić integrację gospodarczą o zasięgu globalnym, tworzącą strukturę na zasadach jednolitego systemu, w którym rdzeń systemu będą tworzyć państwa wysokorozwinięte. Również należy zwrócić uwagę na rozwój korporacji ponadnarodowych o zasięgu ogólnoswiatowym, rządzących się prawami rozwoju wykraczającymi poza ramy prawne narodów i państw. Aby móc zmierzyć się z globalnymi problemami – państwa powinny zwrócić uwagę na: zrównoważony rozwój, współzycie ludzi w skali światowej, współtworzenie w miejsce współzawodniczenia, dialog nauki ze światem przedsiębiorczości, dążenie do zrównoważenia kosztów społecznych i środowiska naturalnego w działalności wytwórczej, przepływ kapitału z centrów cywilizacyjno-kulturowych do wybranych obszarów peryferyjnych związany z poszukiwaniem tańszej siły roboczej oraz rynków zbytu, oraz narastanie sprzeczności wewnętrznych w związku ze zmianami w systemie globalnym.

4. Zakończenie

Współczesne pojęcie „bezpieczeństwa” ma znacznie większe znaczenie niż w ubiegłym dziesięcioleciu. Obecnie bezpieczeństwo obejmuje wiele wzajemnie wpływających na siebie aspektów takich jak: aspekt polityczny, wojskowy, czynniki gospodarcze, techniczne, ekologiczne społeczne i humanitarne itd. Ze względu na istniejącą w XXI wieku szybko postępującą globalizację – bezpieczeństwo należy traktować interdyscyplinarnie, – jako całościowy, zależny wzajemnie system, w którym istnieją współzależności pomiędzy poszczególnymi elementami (państwo, obywatele, wspólnota, itd.). W obecnym świecie zagrożeń przybywa, a nie wolno zapominać, iż w czasach postępującej globalizacji powinniśmy się przede wszystkim kierować dobrem ogólnym. Musimy uświadomić sobie, jak ważna jest zmiana kierunku i zakresu myślenia z punktu widzenia indywidualnego na międzynarodowe, globalne. Nowe czasy wymagają refleksji nad tym, jak dane społeczeństwa organizują się, by podejmować wspólne przedsięwzięcia w celu poprawy bezpieczeństwa, bowiem tylko wspólne działania i spójna polityka bezpieczeństwa może przynieść wymierne korzyści. Pamiętajmy, że bezpieczeństwo międzynarodowe powinno charakteryzować się stabilnością i harmonijnością systemu, oraz brakiem realnych zagrożeń ze strony innych podmiotów.

Literatura

- Dworzecki J. *Polija w Polsce. Wybrane zagadnienia*, EAS, Kraków
- Jarmoch E., Świdorski A. (2009), *Bezpieczeństwo człowieka a dyscyplinarność*, tom I, Wydawnictwo AP, Siedlce
- Kaczmarek J. (2008), *Współczesne bezpieczeństwo*, Wydawnictwo AON, Warszawa
- Korzeniowski L. (2012), *Podstawy nauk o bezpieczeństwie*. Difin, Warszawa
- Koziej S. (2003), *Współczesne problemy bezpieczeństwa międzynarodowego i narodowego*, Biuro Badań Strategicznych PWSBiA, Warszawa
- Kukuła J. (1994), *Narodziły się nowe koncepcje bezpieczeństwa*, Wydawnictwo ISM, Warszawa
- Kulczycki R. (2004), *System Bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej*. Akademia Obrony Narodowej, Warszawa
- Stefanowicz J. (1994), *Bezpieczeństwo współczesnych państw*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa
- Wawrzuśiszyn A. (2002), *Teoretyczne aspekty bezpieczeństwa*, CSSG, Kętrzyn

- Zięba R. (2004), *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa
- Kister Ł. (2009), *Ochrona danych osobowych – uwagi wstępne*, „Ochrona Mienia i Informacji”, nr 1/2009, Euro-Media, Warszawa
- Bocheński C. *Materiały z III Międzynarodowej Konferencji Naukowo-Technicznej „Problemy Recyklingu”*, Rogów

* * *

Artykuł uzyskał pozytywne opinie wydane przez dwóch niezależnych Recenzentów.

Tomasz Wałek

Globalization as a major danger of security in the XXI century

Abstract

The turn of the twentieth and twenty-first century and the increasing globalization had resulted, that safety adopted a global figure, along with new problems. It seems to be necessary the detailed analysis of the changing security of nations and European countries. The purpose of this article is to characterize the most important newly arisen as a result of globalization dangers for international security.

Key words: *International security dangers, globalization, the twenty-first century.*

Резюме

Рубеж веков и растущей глобализации привели к безопасности приняла глобальную фигуру, наряду с новыми проблемами. Это, кажется, детального

анализа меняющейся безопасности народов и европейских стран. Цель этой статьи является описание наиболее важным вновь возникла в результате глобализации, угрозы международной безопасности.

Ключевые слова: *международные угрозы безопасности, глобализация, двадцать первый век.*